

28.4.2026

Alko Oy:n lausunto talousvaliokunnalle

HE 44/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Alko Oy:n lausunto laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Alko kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen alkoholilain muuttamiseksi. Esityksen tarkoituksena on laajentaa paikallisten alkoholijuomien pientuottajien ulosmyyntioikeuksia Alkon kansanterveydellistä asemaa ja tehtävää muuttamatta.

YHTEENVETO ALKON LAUSUNNOSTA

- Alko pitää kotimaisten pientuottajien toimintaedellytysten vahvistamista tärkeänä ja kannatettavana. Samalla on varmistettava, että mahdolliset muutokset alkoholilaissa tukevat Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja säilyttävät yksinoikeusjärjestelmän perustan. Kuten HE:ssä todetaan, on esityksellä kokonaisuutena heikentäviä vaikutuksia Alkon yksinoikeuteen, aseman oikeutukseen ja myyntiin, mikä herättää huolen Alkon kansanterveydellisten perusteiden heikkenemisestä.
- Alko pitää tärkeänä, että pientuottajapoikkeus rajataan aidosti pienen mittakaavan toimintaan. Alkolla on alkoholilainsäädännön perusteella lähtökohtaisesti yksinoikeus myydä vahvempia kuin 5,5 % etyylialkoholi tai 8 % käymisteitse valmistettuja juomia. Pientuottajien myyntioikeus on poikkeus tähän pääsääntöön ja se on mahdollinen EU-oikeudellisesti vain, jos kyse on pienen mittakaavan käsiteollisesta valmistuksesta ja myynti on tuotantopaikkaan sidottua. Nyt HE:n 100 000 litraa puhtaaksi alkoholiksi muutettuna vuosituotantoraja ja 25 000 litraa puhtaaksi alkoholiksi muutettuna vuosimyyntiraja yli 5,5 % / 8 % käymisteitse vahvuisten juomien osalta ovat huomattavan suuria suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön.
- EU-komission mukaan nykyinen poikkeus vähittäismyyntirajoja vahvempien juomien myyntiin suoraan valmistuspaikalta ei olisi enää mahdollinen, mikäli tilaviineille ja käsityöläispanimoille myönnetään kotiinkuljetusoikeus. Alko pitää tärkeänä, että esityksessä on huomioitu tämä näkemys Alkon kansanterveydellisen aseman turvaamisesta hallitusohjelman mukaisesti jättämällä kotiinkuljetusoikeus säättämättä pientuottajille.
- Alkon myymälöiden vuosimyynti yli 5,5 % / 8 % käymisteitse valmistetuissa juomissa jää suurimmassa osassa maakunnissa selvästi alle esityksessä todetun 29 000 litran rajan puhtaaksi alkoholiksi muutettuna. Monissa maakunnissa yli puolet myymälöistä jää alle 30 000 litran, ja joissakin – kuten Etelä-Pohjanmaalla (88 %), Lapissa (83 %) ja Kainuussa (78 %) – lähes kaikki myymälät jäävät sen alle. Laskennallinen ”keskimääräinen myymälä” ei vastaa Alkon todellista myyntiprofiilia.
- Pientuottajat ovat Alkolle tärkeitä kumppaneita, ja Alkon verkkokauppa sekä tuleva kotiinkuljetus tarjoavat turvallisen ja kustannustehokkaan tavan tavoittaa asiakkaita koko maassa. Alko hoitaa pientuottajien puolesta keskeiset lakisääteiset velvoitteet. Pientuottajat voivat markkinoida itse omia tuotteitaan ja hyödyntää linkitystä Alkon

verkkokauppaan. Alkon valikoimissa oli vuonna 2025 vajaa 800 tuotetta 130 pientuottajalta.

- Esityksessä ehdotetaan poistettavaksi pientuottajilta taloudellisen ja oikeudellisen riippumattomuuden vaatimus ja mahdollistetaan lisenssivalmistus. Tämä mahdollistaa suurten sekä ulkomaalaisten toimijoiden pääsyn pientuottajapoikkeuksen piiriin esimerkiksi yritysjärjestelyin, mikä ei vastaa poikkeuksen alkuperäistä tarkoitusta. On syytä huomioida, että taloudellisesta ja oikeudellisesta riippumattomuudesta säädetään myös alkoholijuomaverossa annetusta laista ja se on edellytys esimerkiksi pienpanimoiden verohuojennukselle. Hallituksen esityksessä ei ole arvioitu taloudellisen ja oikeudellisen riippumattomuuden poiston ja lisenssivalmistuksen sallimisen vaikutuksia laajemmin. Nämä ovat välttämätöntä selvittää ennen lain hyväksymistä, jotta vaikutukset markkinaan ja poikkeuksen väärinkäyttämiseen voidaan estää.
- Alko kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esitys sallisi pientuottajille väkevien myynnin sunnuntaisin ja ilta-aikaan, mikä ei ole Alkolle mahdollista. Yhtiön enimmäisaukioloajat tulisikin laajentaa muita vähittäismyyntiluvalla toimivia vastaaviksi talousvaliokunnan lausunnon mukaisesti (TaVL 43/2025 vp).

YLEISET HUOMIOT

Alkon kansanterveydellisen tehtävän ja aseman turvaaminen varmistettava

Kotimaisten pientuottajien toimintaedellytysten vahvistaminen on kannatettavaa, mutta Alko pitää tärkeänä arvioida ehdotettuja muutoksia yhtiön erityistehtävän ja sen oikeutuksen näkökulmasta. Hallitusohjelmassa on sovittu, ettei hallitus muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa.

Alkolla on pääsäännön mukaan yksinoikeus myydä vahvempia kuin 5,5 % etyylialkoholijuomia tai 8 % käymisteitse valmistettuja juomia. Poikkeuksena alkoholilain pääsääntöön ovat olleet *käsityöläispanimot* ja *tilaviini*. Voimassa olevan lain mukaan enintään 500 000 litraa vuodessa alkoholijuomia tuottavat *käsityöläispanimot* voivat myydä enintään 12 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä käsityöläisolutia vähittäismyyntiluvalla valmistuspaikoilta suoraan kuluttajille. Sama oikeus koskee *tilaviinin* valmistajia, jotka voivat saada vähittäismyyntiluvan enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäville marja- ja hedelmäviineille. Lisäksi käsityöläispanimoiden ja tilaviinien valmistajien on oltava oikeudellisesti ja taloudellisesti muista alkoholijuomien valmistajista riippumattomia, toimittava fyysisesti erillään muista alkoholijuomien valmistajista eikä harjoita lisenssivalmistusta. EU-tuomioistuimien ja Korkeimman oikeuden päätökset näitä alkoholilain poikkeuksia hyväksyttävänä, kun kyse on pienen mittakaavan käsiteollisesta valmistuksesta ja myynti on tuotantopaikkaan sidottua.

On hyvä huomata, että Suomen ja Ruotsin kansanterveydelliset ja alkoholiyhtiöiden yksinoikeuteen liittyvät olosuhteet poikkeavat toisistaan, minkä vuoksi Ruotsin ja Suomen järjestelmät eivät ole täysin vertailukelpoisia, vaikka molemmissa valtio-omisteisella alkoholimyyntillä on laaja yksinoikeus. Suomessa alkoholin vähittäismyyntikanavat ovat Ruotsia laajemmat, sillä meillä enintään 5,5- ja 8-prosenttisia alkoholijuomia voidaan myydä

päivittäistavarakaupoissa, kun taas Ruotsissa vastaavat tuotteet kuuluvat pääosin Systembolagetin yksinoikeuden piiriin. Aiemmin komissio on suhtautunut kielteisesti Suomen toiveeseen tilalikköorien myyntiin suoraan valmistuspaikalta, sillä se on pitänyt sitä SEUT 34 vastaisena (2009/0181/FIN).

Ruotsissa pientuottajien ulosmyynti on huomattavasti rajoitetumpaa. Vuosituotantomäärät ovat Suomessa esitettyjä maltillisemmat, kuten alla olevasta taulukosta käy ilmi. Myynnin on tapahduttava valmistuspaikasta, eikä pientuottajilla ole kotiinkuljetusmahdollisuutta, vaikka Systembolagetilla on kotiinkuljetusoikeus. Ostajan osallistuminen maksulliselle vierailulle pientilalla ennen ostoa on pakollista ja tilamyynti yksittäiselle kuluttajalle yhden vierailun aikana saa olla enintään 0,7 litraa väkeviä alkoholijuomia, kolme litraa viiniä, kolme litraa vahvaa olutta ja kolme litraa muita käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia. Alkoholin minimimyyntihintaa rajoitetaan lainsäädännöllä ja tilamyynti on mahdollista kello 10.00–20.00 välillä. Laki on määräaikaisena voimassa kuusi vuotta ja lain vaikutuksia on tarkoitus arvioida. Ruotsissa valmistajan on oltava itsenäinen, eli oikeudellisesti ja taloudellisesti riippumaton muista alkoholijuomien valmistajista, ja se ei saa harjoittaa lisenssivalmistusta. Viini on valmistettava yksinomaan omilta viljelmiltä peräisin olevista rypäleistä.

Vuosituotantoa ja vuosimyyntimäärää on välttämätöntä rajoittaa – esitetyt määrät ovat korkeita

Alko pitää välttämättömänä, että hallituksen esityksessä vuosituotantoa ja vuosimyyntimääriä rajoitetaan, jotta valmistuspaikalta tapahtuva myynti koskee aidosti pienen mittakaavan valmistusta ja jotta kyseessä on aidosti rajattu poikkeus Alkon yksinoikeuteen, kuten komissio on edellyttänyt.

Esityksen mukaan laajennettu ulosmyyntioikeus olisi rajattu koskemaan toimijoita, joiden koko vuosituotanto olisi enintään 100 000 litraa alkoholijuomia puhtaaksi alkoholiksi muutettuna. Myös vuosimyyntin määrää valmistuspaikoilta olisi rajoitettu, eli käymisteitse valmistettuja enemmän kuin 8 % vahvuisia ja muulla tavoin valmistettuja enemmän kuin 5,5 % vahvuisia alkoholijuomia voisi myydä kalenterivuoden aikana enintään 25 000 litraa puhtaaksi alkoholiksi muutettuna. Miedompien juomien myyntimäärää ei rajoiteta. Esimerkiksi tilaviinien vuosituotantoraja olisi jatkossa lähes kahdeksan kertaa voimassa olevaa lainsäädäntöä suurempi.

HE Suomi		Ruotsi	
Tislattu väkevä 40 %	250 000 litraa	Tislatut väkevät	75 000 litraa
Olut 10 %	1 000 000 litraa	Käymisteitse enintään 10 %	400 000 litraa
Tilaviini 13 %	770 000 litraa	Käymisteitse yli 10 %	200 000 litraa
<i>Vuosituotantomäärä: Enintään 100 000 litraa puhdasta alkoholia</i> <i>Vuosimyyntimäärä: Valmistuspaikalta enintään 25 000 litraa puhdasta alkoholia</i>			

Esityksen mukaan valmistuspaikalta tapahtuva vuosimyyntiraja on haarukoitu laskemalla yhteen Alkon vuoden 2024 litramyyntimäärä yksinoikeuden piiriin kuuluvissa tuotteissa puhtaana alkoholina ja jakamalla se kaikkien myymälöiden kesken. Alko kiinnittää huomiota siihen, että menetelmä ei anna oikeaa kuvaa Alkon myymälän keskimääräistä vuosimyyntiä.

01 Uusimaa	35 %
02 Varsinais-Suomi	47 %
04 Satakunta	63 %
05 Kanta-Häme	62 %
06 Pirkanmaa	52 %
07 Päijät-Häme	65 %
08 Kymenlaakso	45 %
09 Etelä-Karjala	67 %
10 Etelä-Savo	71 %
11 Pohjois-Savo	61 %
12 Pohjois-Karjala	75 %
13 Keski-Suomi	65 %
14 Etelä-Pohjanmaa	88 %
15 Pohjanmaa	44 %
16 Keski-Pohjanmaa	50 %
17 Pohjois-Pohjanmaa	65 %
18 Kainuu	78 %
19 Lappi	83 %
20 Ahvenanmaa	50 %

Tosiasiallisesti Alkon myymälän vuosimyyntimäärä, esimerkiksi pientuottajan kanssa samassa kunnassa, voi olla merkittävästi tällä tavalla laskettua keskiarvoa alempi. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla 88 %, Lapissa 83 %, Varsinais-Suomessa 47 % ja Uudellamaalla 35 % myymälöistä myynti yli 5,5 % / 8 % käymisteitse valmistetuissa alkoholijuomissa jää alle 30 000 litran puhtaaksi alkoholiksi muutettuna. Vuonna 2025 pienimmän myymälän myyntimäärä puhtaaksi alkoholiksi muutettuna oli hieman alle 2 500 litraa.

Kotiinkuljetuksen rajaaminen pois tärkeää, Alko toimii pientuottajien kumppanina

EU komission näkemyksen mukaan (2024/521/FI) nykyinen poikkeus vähittäismyyntirajoja vahvempien juomien myyntiin suoraan valmistuspaikalta ei olisi enää mahdollinen, mikäli

tilaviineille ja käsityöläispanimoille myönnetään kotiinkuljetusoikeus.

Alko pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä on huomioitu tämä, ja kotiinkuljetusoikeutta ei esitetä. Näin turvataan Alkon kansanterveydellinen asema hallitusohjelman mukaisesti.

Pientuottajat ovat tärkeitä kumppaneita Alkolle ja kotimaisen juomateollisuuden toimintaedellytysten parantaminen on tärkeää. Vuonna 2025 Alkon valikoimassa oli vajaa 800 tuotetta 130 kotimaiselta pientuottajalta ja näiden myynti yhteensä panimo-, viini ja väkevien

tuotekategorioissa oli 460 000 litraa. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, pientuottajat voivat hyödyntää Alkon verkkokauppaa ja tulevaisuudessa kotiinkuljetusta helposti, turvallisesti ja kustannustehokkaasti.

Pientoimittajien tuotteiden valikoimaan pääsy on avoin, prosessit ovat selkeät ja tasapuoliset, ja verkkokauppa tuo tuotteille laajan näkyvyyden. Alko tarjoaa asiantuntevan palvelun, monipuoliset maksutavat ja lainsäädännön salliessa koko maan kattavan kotiinkuljetusverkoston varastoineen. Lisäksi Alko hoitaa pientuottajien puolesta kaikki verkkokaupan lakisääteiset velvoitteet, kuten alkoholilainsäädännön noudattamisen, ikärajatarkastukset, tuotevastuun, tietosuojan ja maksamisen turvallisuuden sekä näiden kehittämisen. Alkon verkkokaupan hyödyntäminen pientuottajalle on todennäköisesti kustannustehokkaampaa kuin oman verkkokauppa-alustan rakentaminen.

Alkolla on monopoliaseman takia rajallinen mahdollisuus markkinoida kotimaisia pientuottajien tuotteita, mutta alkoholilaki mahdollistaa pientuottajilla omien tuotteiden markkinoinnin, HE 131/2025 vp esityksen toteutuessa myös väkevien osalta. Pientuottaja voi omassa sosiaalisen median markkinoinnissaan hyödyntää suoraa linkkiä Alkon verkkokauppaan. Alko kehittää jatkuvasti palveluitaan ja prosessejaan asiakkaiden toiveiden ja toimintaympäristön muutosten pohjalta.

Pientuottajien taloudellisen ja oikeudellisen riippumattomuuden poisto herättää huolta

Vaikka alkoholijuomien valmistuksen ja liiketoimintaosaamisen hyödyntäminen kasvun mahdollistamiseksi kotimaisten alan yritysten välillä on tärkeää, Alko tuo esiin huolen siitä, että hallituksen esityksessä poistetaan laista pientuottajien taloudellinen ja oikeudellinen riippumattomuus. Poistaminen heikentäisi pientuottajapoikkeuksen alkuperäistä tarkoitusta ja voisi johtaa markkinoiden rakenteen vääristymiseen. Voimassa olevan alkoholilain perusteluissa (HE 100/2017) todetaan: ”Edellytyksen, jonka mukaan panimon tulee olla oikeudellisesti ja taloudellisesti muista panimoista riippumaton, tarkoituksena on estää valmistusmäärärajoituksen kiertäminen esimerkiksi oikeudellisin järjestelyin.” On syytä huomioida, että taloudellisesta ja oikeudellisesta riippumattomuudesta säädetään myös alkoholijuomaverossa annetusta laista ja se on edellytys esimerkiksi pienpanimoiden verohuojennukselle.

Hallituksen esityksen mukaan pientuottaja statuksen saaminen olisi yritysjärjestelyin mahdollista myös suurille toimijoille. Tämä voisi mahdollistaa suurille kotimaisille ja ulkomaalaistaustaisille valmistajille vähittäismyyntiluvan saamisen Alkon yksinoikeuden piiriin kuuluville tuotteille valmistuspaikoilta tavalla, jota nykyinen riippumattomuusvaatimus nimenomaan ehkäisee. Lisenssivalmistuksen salliminen osana pientuottajapoikkeusta avaisi uuden väylän suurille toimijoille ja ulkomaisille toimijoille hyödyntää poikkeusta. Lisenssivalmistuksessa yksi valmistaja tuottaa toisen yrityksen tuotetta sopimuksen perusteella, ja ilman riippumattomuusvaatimusta esimerkiksi pienet tislaamot voisivat käytännössä valmistaa ulkomaisten tislaamojen tuotteita, jotka laskettaisiin pientuottajan tuotteiksi.

Hallituksen esityksessä ei ole tarkemmin arvioitu taloudellisen ja oikeudellisen riippumattomuuden poiston ja lisenssivalmistuksen sallimisen vaikutuksia, ja tähän kiinnitti myös lainsäädännön arviointineuvosto huomiota sekä suositteli esityksen täydentämistä. Nämä ovat välttämätöntä selvittää, jotta vaikutukset markkinaan ja poikkeuksen väärinkäyttämiseen voidaan estää.

Kuten aiemmin todettiin, Ruotsissa valmistajan on oltava oikeudellisesti ja taloudellisesti riippumaton muista alkoholijuomien valmistajista, ja se ei saa harjoittaa lisenssivalmistusta.

Pientuottajat voisivat myydä väkeviä valmistuspaikalta myös sunnuntaisin

Alko kiinnittää huomiota siihen, että pientuottajat voisivat myydä muun muassa väkeviä tuotteita myös sunnuntaisin ja lauantai-iltaisin, vaikka Alkolta tämä on lain mukaan kielletty. Eduskunnan talousvaliokunta ehdotti kotiinkuljetusta ja etämyyntiä koskevan lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä 12.11.2025 antamassaan lausunnossa, että Alkon myymälät voisivat olla auki lauantai-iltaisin klo 21:een saakka sekä sunnuntaisin ja arkipyhinä. Lakiesityksen käsittely jatkuu eduskunnassa kevätistuntokaudella 2026. Alkoholilaissa säädetään alkoholin myynnin enimmäisajoista, ja Alko päättää omista aukioloajoistaan lain puitteissa. Nykyisin Alkot voivat olla auki arkisin klo 9–21 ja lauantaisin klo 9–18. Joului- ja juhannusaattoina myymälät voivat olla auki klo 9–12. Sunnuntaisin ja juhlapäivinä Alkot ovat kiinni.

Kuluttajien ostokäyttäytyminen on muuttunut kauppojen aukioloaikojen vapautumisen myötä, ja monille sunnuntait ja osa juhlapyhistä ovat tavallisia ostospäiviä. Kuluttajien päivittäistavarakaupan ostomenot olivat sunnuntaisin 10 % vuonna 2023 (PTY). Alkoholipoliittisesti aukioloaikojen merkitys on muuttunut, sillä päivittäistavarakaupat voivat jo nykyisin myydä alkoholia laajalla verkostollaan vuoden jokaisena päivänä.

Mikäli aukioloaikoja laajennettaisiin, testaisi Alko ensin uutta mallia muutamassa myymälässä. Pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella Alko todennäköisesti ottaisi käyttöön laajemmat alkoholin myyntiajat osassa myymälöitään.